

КООПЕРАТИВНІ ЧИТАННЯ: 2014 рік

**Міністерство аграрної політики
та продовольства України**

**Житомирський національний
агроекологічний університет**

**Союз сільськогосподарських обслуговуючих
кооперативів України**

КООПЕРАТИВНІ ЧИТАННЯ: 2014 РІК

**Матеріали Всеукраїнської
науково-практичної конференції**

27–29 березня 2014 року

**Житомир
2014**

УДК 338.43:334.73:631.115.8

ББК 65.9(2) 08

К 66

Редакційна колегія:

Зіновчук В. В. – д. е. н., професор (головний редактор);

Молдаван Л. В. – д. е. н., професор;

Скидан О. В. – д. е. н.;

Зінчук Т. О. – д. е. н., професор;

Ходаківський Є. І. – д. е. н., професор;

Соловійов І. О. – д. е. н., професор

Булуй О. Г. – к. е. н.;

Недільська Л. В. – к. е. н. (відповідальний секретар).

К 66 Кооперативні читання: 2014 рік: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Житомир, 27–29 березня 2014 р.). – Житомир: Вид-во «Житомирський національний агроекологічний університет», 2014. – 352 с.

До збірника увійшли тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з актуальних питань розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації в Україні. Розкрито причини, що стримують кооперативні процеси, а також запропоновано механізми та інструменти їх подолання.

Для науковців, кооператорів, працівників органів державного управління та місцевого самоврядування, усіх, хто цікавиться проблемами формування кооперативного руху в аграрному секторі економіки.

УДК 338.43:334.73:631.115.8

ББК 65.9(2) 08

Відповідальність за зміст поданих матеріалів та точність наведених даних несуть автори.

© Житомирський національний
агроекологічний університет, 2014

Роздруковано з оригінала-макета замовника

ЗМІСТ

<i>Зіновчук В. В.</i> Чи підходить Україні європейська модель сільськогосподарської кооперації?	9
<i>Молдаван Л. В.</i> Соціально-економічні основи кооперативів в історичному та сучасному контексті	18
<i>Збарський В. К.</i> Економічне середовище як фактор розвитку кооперації	23
<i>Приймачук Т. Ю., Штанько Т. А., Сітнікова Т. Ю., Проценко А.В.</i> Щодо проблем та шляхів подальшого розвитку сільськогосподарських кооперативів.....	28
<i>Бурак А. І.</i> Трансформація неформальних об'єднань сільськогосподарських товаровиробників у кооператив	33
<i>Зінчук Т.О.</i> Кооперація як форма відповіді на виклики олігополізації агропродовольчих ринків.....	37
<i>Соловійов І. О.</i> Перспективи розвитку обслуговуючих кооперативів у сфері технічного забезпечення сільського господарства	44
<i>Ушкаренко Ю. В.</i> Маркетингове забезпечення функціонування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.....	48
<i>Гуля Ю. В.</i> Використання ко-брендингу в сільськогосподарській кооперації	52
<i>Степаненко Н. І.</i> Холістична концепція ефективності кооперативного маркетингу.....	55
<i>Самойлик Ю. В.</i> Корпоративні аспекти функціонування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.....	60
<i>Оліщук П. О.</i> Правові основи регулювання кооперативних об'єднань в сільському господарстві.....	65

<i>Лисенко В. В.</i> Кооперація як важливий напрям розвитку малого підприємництва у сільському господарстві	69
<i>Попівняк Р. Б., Шавалюк О. І.</i> Розвиток кооперативів в організаційній структурі світового сільського господарства	73
<i>Губені Ю. Е., Губені С. Ю.</i> Сільськогосподарські кооперативи у підприємницькій структурі сільського господарства Чехії	78
<i>Липчук В., Липчук Н.</i> Соціальна кооперація в Польщі.....	83
<i>Недільська Л. В.</i> Уроки світового досвіду функціонування фінансових установ кооперативного типу	87
<i>Фінашина Г. В.</i> Організація вертикально інтегрованих підприємств на кооперативних засадах	93
<i>Рудь В. В.</i> Вертикальна інтеграція як напрям розвитку сільськогосподарської кооперації	98
<i>Михалюк Л. М.</i> Обслуговуючі кооперативи як один з основних чинників вдосконалення інтеграційних процесів при виробництві зернових.....	102
<i>Шукалович В. Ф.</i> Визначення потенційних напрямів розвитку переробних обслуговуючих кооперативів в ланцюгу формування м'ясної продукції.....	106
<i>Віленчук О. М.</i> Страхові кооперативи як основа взаємодії учасників ринку аграрного страхування	110
<i>Шийка Ю. Б.</i> Напрями здійснення державної підтримки сільськогосподарської кооперації	116

<i>Баран Р. Т., Баран Л. М.</i> Фінансово-правова основа позичкового капіталу для кооперації у сільгоспвиробництві (спроба порівняльного аналізу).....	121
<i>Захаріна О. В.</i> Організаційно-економічні засади становлення сільськогосподарської кооперації в зерновому секторі України	126
<i>Кравчук І. А.</i> Роль обслуговуючих кооперативів в агропродовольчій логістиці	132
<i>Величко О. П.</i> Проектування логістичних рішень учасників зернової обслуговуючої кооперації	136
<i>Ковальчук О. Д.</i> Кооперація – важливий напрям розвитку скотарства в господарствах населення Житомирщини	141
<i>Дацко О. Б.</i> Інституційні засади функціонування підприємств м'ясопродуктового підкомплексу в контексті розвитку кооперативного руху	146
<i>Цюра І. О.</i> Розвиток обслуговуючих кооперативів в інфраструктурі ринку картоплі	151
<i>Соловійов А. І.</i> Підвищення ефективності управління збутом овочевої продукції на засадах кооперації	156
<i>Войничка Л. Й.</i> Розвиток органічного виробництва в особистих селянських господарствах в умовах кооперації	160
<i>Ратошнюк Т. М.</i> Роль кооперації у підвищенні ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств	165
<i>Орел О. І.</i> Диверсифікація виробничої діяльності учасників сільськогосподарського кооперативу	170
<i>Приліпко С. М.</i> Залучення іноземних інвестицій у розвиток сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.....	174

<i>Бабієнко М. Ф.</i> Місце інновацій у розвитку кооперації на селі та її вплив на розвиток сільськогосподарського виробництва України.....	180
<i>Грицаєнко М. І.</i> Роль обслуговуючих кооперативів в забезпеченні інноваційного розвитку сільськогосподарського виробництва.....	185
<i>Яцьківська О. М.</i> Розвиток інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств на кооперативних засадах	190
<i>Булуй О. Г.</i> Організаційно-економічні особливості інноваційної діяльності сільськогосподарських кооперативів.....	194
<i>Кащук К. М.</i> Досвід зарубіжних країн з підтримки розвитку систем впровадження сільськогосподарських знань на кооперативних засадах	198
<i>Тарасович Л. В., Костюченко А. С.</i> Обґрунтування проекту створення сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу: практичний аспект	202
<i>Швець Т. В., Литвинчук В. І.</i> Обґрунтування бізнес-плану інноваційного розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.....	207
<i>Николюк О. М.</i> Методичні засади оцінки потенційного підвищення конкурентоспроможності членів сільськогосподарських кооперативів.....	212
<i>Петер М. В.</i> Методичні засади оцінки ефективності діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.....	217
<i>Балаш Л.</i> Кооперування особистих селянських господарств як чинник підвищення їх прибутковості	226
<i>Кирилов Ю. Є.</i> Сільськогосподарська кооперація як механізм підвищення конкурентоспроможності малих форм господарювання	229

<i>Власенко О. П.</i> Кооперативні засади управління трансакційними витратами в агробізнесі	233
<i>Музичук М. М.</i> Регіональні аспекти розвитку кооперації в системі АПК	239
<i>Збарська А. В.</i> Розвиток суб'єктів малого підприємництва на основі кооперації в умовах Черкаської області	244
<i>Буднік О. М.</i> Особливості розвитку кооперативного руху в аграрному секторі Житомирщини.....	250
<i>Пелехатий Р. В.</i> Про розвиток сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на Житомирщині.....	256
<i>Крутько М. А.</i> Особливості розвитку обслуговуючої кооперації в агропромисловому виробництві	260
<i>Вольська В. В.</i> Управління розвитком кооперації в аграрному секторі економіки.....	263
<i>Франченко Л. О.</i> Роль зернозбутових кооперативів у підвищенні ефективності експортної діяльності виробників зерна	268
<i>Прокопчук О. А., Яремова М. І.</i> Кооперація як чинник сталого розвитку сільських територій	273
<i>Кравчук І. І.</i> Роль кооперативів у забезпеченні сільського розвитку	277
<i>Поліщук Я. П.</i> Вплив сільськогосподарських кооперативів на розвиток сільських територій	282
<i>Макушок О. В.</i> Роль сільськогосподарської обслуговуючої кооперації у розвитку сільських територій Черкаської області	286
<i>Усюк Т. В.</i> Механізм інституційного забезпечення розвитку кооперативних ініціатив у сільській місцевості	291

<i>Ковалів В. М.</i> Кооперативне просвітництво на селі	296
<i>Куцмус Н. М.</i> Роль кооперативів у розширенні економічних можливостей сільських жінок	301
<i>Яворська А. В.</i> Інституціональне середовище кооперативів в регіоні допустимого радіаційного забруднення	309
<i>Лесь А. В.</i> Роль кооперативів у вирішенні екологічних проблем у сільському господарстві	313
<i>Данкевич В. Є.</i> Роль кооперативів у забезпеченні екологічного землекористування	316
<i>Довженко В. А.</i> Формування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів в умовах посиленого радіоактивного навантаження	322
<i>Ращенко А. В.</i> Оцінка екологічності сільськогосподарської продукції в контексті реалізації товарної політики кооперативного підприємства	328
<i>Чайкін О. В.</i> Сільськогосподарська кооперація та процедура екологічної сертифікації виробництва	333
<i>Соколова А. О., Дудченко Н. В., Голій Н. П.</i> Історичний досвід становлення та проблеми розвитку кооперативного руху на Волині	338
<i>Михалюк Н.</i> Кооперування приватних підприємств у галичині 20–30 рр. XX ст.	343

РОЛЬ ОБСЛУГОВУЮЧИХ КООПЕРАТИВІВ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

М. І. Грицаєнко, аспірант*

Таврійський державний агротехнологічний університет

Розглянуто питання актуальності формування та функціонування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів (СОК). З цією метою проаналізовано частку господарств населення у виробництві валової продукції сільського господарства та основних видів сільськогосподарської продукції, а також динаміку кількості СОК. Зроблені висновки щодо інноваційної діяльності в СОК.

Постановка проблеми. Сучасні підходи до інноваційного розвитку сільськогосподарського виробництва мають бути зорієнтовані на розвиток кооперації для спільного освоєння ресурсів і вирішення системних проблем розвитку галузі.

Інтенсифікація використання наявного ресурсного потенціалу можлива за рахунок розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації, яка на основі об'єднання їх зусиль і ресурсів сприяє

*Науковий керівник – д. е. н. О. Г. Шпикуляк

зменшенню витрат, пов'язаних з провадженням господарської діяльності. Сільськогосподарські товаровиробники, залучені до такої форми кооперативних відносин, беруть участь у формуванні доданої вартості на всіх стадіях виробництва та переробки сільськогосподарської продукції, а також просування кінцевого продукту до споживача, що значно підвищує їх шанси на успіх.

З метою розвитку аграрного ринку передбачається сприяння процесам кооперації, особливо за участю дрібних сільськогосподарських товаровиробників, з боку державних органів управління аграрним сектором шляхом виділення в їх структурі спеціальних підрозділів з функціями координації розвитку виробничої і обслуговуючої кооперації та інспектування ідентичності сільськогосподарських кооперативів, їх об'єднань з урахуванням кооперативних принципів та відповідно до актів законодавства [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням розвитку сільськогосподарської кооперації присвятили свої дослідження багато вітчизняних економістів-аграрників, в тому числі С. Г. Бабенко, С. С. Бакай, Ф. В. Горбонос, В. В. Зіновчук, С. А. Кравченко, О. В. Крисальний, Ю. О. Лупенко, М. Й. Малік, А. О. Пантелеймоненко, О. Д. Радченко, П. Т. Саблук та ін. Не зважаючи на значну кількість наукових публікацій з питань розвитку кооперації, залишаються проблеми, пов'язані з визначенням ролі обслуговуючих кооперативів в забезпеченні інноваційного розвитку сільськогосподарського виробництва. Це зумовило необхідність проведення окремого дослідження.

Мета та методика досліджень. При виконанні дослідження використовувалися методи: системного аналізу економічних явищ – для оцінки сучасного стану розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації; економіко-статистичний метод – для оцінки результативності сільськогосподарського виробництва за категоріями господарств.

З метою розробки необхідних пропозицій були використані офіційні дані Державної служби статистики України, законодавчі акти та нормативно-правові документи України, що регулюють питання сільськогосподарської обслуговуючої кооперації, а також інноваційної діяльності в державі, монографії та статті вітчизняних і зарубіжних авторів.

Виклад основного матеріалу. За останні роки в Україні значно зросла питома вага господарств населення в загальному виробництві сільськогосподарської продукції. Якщо в 1985–1990 рр. вони

виробляли 26,1 % валової продукції сільського господарства, то в 2012 р. – 49,3 % (табл. 1).

Таблиця 1

**Валова продукція сільського господарства
за категоріями господарств у 2012 році***

Показники	Сільськогосподарські підприємства	у т.ч. фермерські підприємства	Господарства населення
Валова продукція у постійних цінах 2010 року, всього, %	50,7	6,3	49,3
у т. ч. продукція рослинництва	55,0	8,6	45,0
продукція тваринництва	41,8	1,7	58,2

* На основі даних Державної служби статистики України

Особливо велика їх роль у розвитку трудомістких галузей. В 2012 році господарства населення виробляли 58,2 % валової продукції тваринництва (на 12,1 млрд грн більше, ніж сільськогосподарські підприємства). У 2012 році вони виробляли 96,7% картоплі, 85,7 % овочів, 81,6 % плодів та ягід, 42,5 % м'яса (у забійній вазі), 77,7 % молока, 85,1 % вовни, 98,0 % меду (табл. 2).

Таблиця 2

Виробництво основних видів сільськогосподарської продукції за категоріями господарств у 2012 році, %

Вид продукції	Сільськогосподарські підприємства	у т.ч. фермерські підприємства	Господарства населення
Зернові і зернобобові	78,1	10,9	21,9
Цукрові буряки (фабричні)	91,3	6,7	8,7
Соняшник	85,0	18,9	15,0
Картопля	3,3	1,1	96,7
Овочі	14,3	3,5	85,7
Плоди та ягоди	18,4	0,3	81,6
М'ясо (у забійній вазі)	57,5	2,5	42,5
Молоко	22,3	1,3	77,7
Яйця	62,7	0,4	37,3
Вовна	14,9	3,4	85,1
Мед	2,0	0,2	98,0

* На основі даних Державної служби статистики України.

Однак, ці показники зумовлені кризою в розвитку господарств суспільного сектору, а також необхідністю виживання людей, що мешкають у селі, в існуючих дуже складних економічних умовах. Досвід розвинених країн свідчить про те, що у перспективі зі зниженням ролі вказаних факторів, а також зі зменшенням частки сільського населення, питома вага великих і середніх підприємств у виробництві продукції сільського господарства зростатиме.

У зв'язку зі значною роллю господарств населення у розвитку сільськогосподарського виробництва доцільно сприяти їх участі в кооперативному сегменті аграрного ринку, зокрема – у сільськогосподарських обслуговуючих кооперативах.

Відповідно до Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію», сільськогосподарський обслуговуючий кооператив (СОК) утворюється шляхом об'єднання фізичних та/або юридичних осіб – виробників сільськогосподарської продукції для організації обслуговування, спрямованого на зменшення витрат та/або збільшення доходів членів цього кооперативу під час провадження ними сільськогосподарської діяльності та на захист їхніх економічних інтересів [2]. СОК орієнтується на загальні інтереси певних соціальних груп населення, віддає пріоритет не прибутку (хоча має комерційну спрямованість), а створенню нормальних умов праці, життя й діяльності своїх членів шляхом надання їм послуг.

Державна цільова програма сталого розвитку сільських територій на період до 2020 року передбачає стимулювання інноваційного розвитку агропромислового виробництва і сільських територій, у т. ч.: забезпечення фінансової підтримки закупівлі складної сільськогосподарської техніки; розробку та реалізацію спеціальної науково-технічної програми з обґрунтування шляхів розвитку сільських територій; стимулювання розвитку інфраструктури ринку інновацій в АПК [3]. Вважаємо, що реалізації цих завдань сприятиме збільшення кількості СОК та підвищення якості надання ними послуг.

Проте на сьогодні вони не задовольняють зростаючих потреб виробників сільськогосподарської продукції та її споживачів. Так, відповідно до аналізу тренду (рис. 1), за 2003–2013 рр. кількість сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів щорічно збільшувалась в середньому на 82,2 одиниці і склала на початок 2014 р. 1035 од. Така їх кількість і динаміка свідчать про певні проблеми у сфері формування та функціонування СОК: недосконалість законодавства, слабка матеріальна база, відсутність кваліфікованих кадрів, недостатня обізнаність селян у перевагах

об'єднання зусиль на умовах кооперації [4]. Водночас їх розвиток стримується і відсутністю належної державної підтримки.

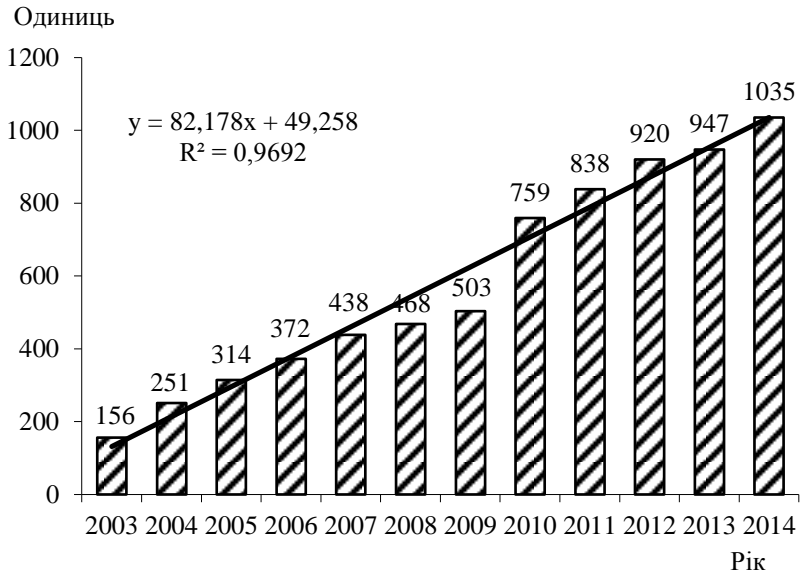

Рис. 1. Динаміка кількості сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів в Україні, одиниць на початок року*

*За даними Державної служби статистики України

Висновки. Для подолання кризових явищ в сільськогосподарському виробництві необхідно сконцентрувати увагу на підтримці інноваційної діяльності в обслуговуючих кооперативах, в яких можливе ефективне впровадження нових технологій, створення різних ланок інноваційної інфраструктури. Стратегію інноваційного розвитку СОК необхідно спрямовувати на об'єднання науково-технічної, організаційно-економічної та інвестиційної політики, за допомогою яких створюються нові або модернізуються існуючі технології, організаційно-економічні відносини тощо.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 року №1158. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1158-2007-%D0%BF>

2. Про сільськогосподарську кооперацію [Електронний ресурс]: Закон України від 17 липня 1997 року № 469/97-ВР. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/469/97-%D0%B2%D1%80>
3. Державна цільова програма сталого розвитку сільських територій на період до 2020 року // Економіка АПК. – 2010. – №7. – С. 3–14.
4. Програма розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на 2013-2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.coop-union.org.ua/wp-content/uploads/Programm_SOK_new_ver.pdf